

Speciális helyzetek az igazságszolgáltatásban – gyermek meghallgatása és megértése

(Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest, 2025. január 23.)

Bogácsi Anett

ELTE BTK, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Fordítástudományi Doktori Program

E-mail: bogacsianett@hotmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-4783-6418>

A Nemzeti Közszerológat Egyetem Rendészettudományi Kara (NKE RTK) a Károlí Gáspár Református Egyetemmel, az Országos Rendőr-főkapitánysággal (ORFK), Flandria Diplomáciai Képviseletével (A Belga Királyság Nagykövetsége – Flandria Képviselete) és az Országos Gyermekvédelmi Szakszerológáttal együtt rendezte meg az igazságszolgáltatás és a gyermekekkel történő kommunikáció témája köré szervezett interdiszciplináris konferenciát. Az egész napos eseményre az NKE és más egyetemek hallgatói mellett tolmácsok, rendőrök, pszichológusok, gyermekvédelmi szakemberek, bírák, kutatók és más, a gyermekjogok iránt elkötelezett érdeklődők érkeztek, hazai és külföldi intézményekből egyaránt.

A program hibrid formában, közel 250 fő jelenléti és online részvételével zajlott. A délelőtt folyamán nyolc előadótól hat előadást hallgathattak meg az érdeklődők. Az előadások magyarul, hollandról magyarra, valamint jelnyelven – hangzó nyelvre – tolmácsolva hangoztak el. A konferencia teljes programját jelnyelvre tolmácsolták. A délelőtti szekció előadásait a délutáni szekcióban tematikus workshopok követték, zárásul pedig egy érdekes pódiumbeszélgetésre került sor. A (gyermekek részére történő) tolmácsolásról három előadás és egy workshop szólt. Az elhangzott előadások, a workshopok és a pódiumbeszélgetés aktuálisak és a jelenlévő sokszínű közönség számára érdekesek voltak, hiszen az előadók gyakorló szakemberek, rendőrök, tolmácsok, oktatók, kutatók, jogászok voltak, s a jogi háttér mellett jó gyakorlatokat, a gyermekekkel történő kommunikáció folyamatát mutatták be. Rávilágítottak az oktatás feladataira, a már meglévő együttműködések legfontosabb elemeire, a kommunikációs helyzetek résztvevőinek szemszögére, a gyermekek mint sérülékeny csoport sajátosságaira, tulajdonságaira, ezzel is elősegítve a gyermekeket segítő résztvevők közti megértést, lehetővé

Hivatkozás: Bogácsi A. 2025. Speciális helyzetek az igazságszolgáltatásban – gyermek meghallgatása és megértése. (Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest, 2025. január 23.) *Fordítástudomány* 27. évf. 1. szám. 119–124.

DOI: <https://doi.org/10.35924/fordtud.27.1.7>

tették a másik résztvevő fél nézőpontjának megélését, ezáltal elősegítve a hatékony kommunikáció és a gyermekek védelmének megvalósulását.

A jelenlevőket elsőként a rendezvény moderátora, Hegedűs Judit, az NKE Rendészeti Magatartástudományi és Kriminálpszichológia Tanszékének vezetője köszöntötte, aki elmondta, hogy a rendezvény aktualitását, egyebek mellett, a forenzikus (törvényszéki) gyermekvédelmi szaktanácsadó szakirányú továbbképzési szak 2025 februári indítása adja. Ezután Kovács Gábor, az NKE RTK dékánja mondott köszönetet a szervezőknek a gyermekvédelemben nyújtott támogatásért, az együttműködések megvalósításáért. Tőreki Sándor r. vezérőrnagy, az ORFK bűnügyi országos rendőrfőkapitány-helyettese mondta a következő köszöntőt, aki számokkal mutatta be a rendőrség gyermekekkel végzett munkáját, kapcsolatát (a gyermek sértettek száma 2024-ben 6300 volt, a kétezres évektől hoztak létre kihallgatósobákat, 221 főt számlál a Fecskefészek program, a magyar gyermekvédelmi szaknyomozó hálózat, országszerte jelenleg 5 meghallgató és terápiás központ van, további kettő nyílik ez év során, ahol szaktanácsadók segítségével történik a gyermekek meghallgatása. Együttműködés keretében a magyar rendőrök 2018 óta tanulják a Belgiumban széleskörűen használt gyermekmeghallgatási módszert). Ezután következett Szuchy Róbert, a Károli Gáspár Református Egyetem (KRE) oktatási rektorhelyettesének, majd Csipkés Attila, az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat (OGYSZ) országos igazgatójának köszöntője, végül Lénárt Zsuzsanna, Flandria Diplomáciai Képviselőtársunk kirendeltségvezetője köszöntötte a jelenlevőket.

A köszöntők után az első előadó, Hegedűs Judit a *Sérülékeny kiskorúak a rendészet szemszögéből* című előadásában a témakör kiindulópontjaként tisztázta a gyermek (18 év alatti), a kiskorú (büntetőeljárásbeli fogalom), a gyermekkorú (14 év alatti) és a fiataalkorú (14–18 év) fogalmak jelentését, használatát, majd számszerű adatokat hozott az elkövető és sértett kiskorúakat tekintve. Külön kitért annak fontosságára, hogy a szakember ne okozzon traumát a rendőrségi eljárásban, valamint a kiegészéhez vezető kihívásokra is (nem érinti meg a helyzet, túlzottan megérinti a helyzet).

A következő előadás a tolmácsolási tevékenységet mutatta be. A második előadó páros Soós Krisztina és Lénárt Zsuzsanna volt, a KRE oktatói. *A tolmácsolás a büntetőeljárásban* című előadásukban egyrészt ismertették a tolmácsolás jogszabályi hátterét, a fogalmakat (tolmácsolási feladatokat ellátó segítő, hamis tolmácsolás), és a tolmács szerepét a büntetőeljárásban, másrészt pedig a tolmáccsal bővített kommunikációs helyzet folyamatát. Az előadás a jelenlevő nem tolmács résztvevők számára igen hasznos háttér-információt szolgáltatott (anyanyelv használata, költségviselés, kirendelés, a tolmács mint nyelvi szakértő). Megosztotta egy, a 2023–2024-es gyermekvédelmi szaktanácsadói képzésben résztvevők körében végzett tanulságos felmérés eredményét arról, hogy mit várnak el a tolmácstól. E szerint a tolmács legfontosabb kompetenciája az érthető beszéd volt, a második a barátságosság. A pontosság, precizitás, és a hallhatóság kevésbé fontos helyen állt, míg a professzionális végzettség a fontossági sorrend alján foglalt helyet. Arra a kérdésre, hogy

a gyermekjogi szakemberek szerint szükséges-e a tolmács képzése a válaszadók 40%-a igennel felelt. Az előadó hangsúlyozta, hogy milyen fontos a gyermeknek a tolmács: erős érzelmi kötődés alakulhat ki a tolmács és a kiskorú között, amikor harmadik-negyedik alkalommal látja, előfordul az is, hogy a gyermek beleül a tolmács ölébe. Továbbá arra is felhívta a figyelmet, hogy a tolmácsnak nem szerepe megmagyarázni a helyzetet, a szakszavakat, azonban mindent le kell tolmácsolnia, még azt is, amit valamely két résztvevő a helyiségben négy szemközt beszél.

A harmadik előadásban Hautzinger Zoltán r. ezredes, az NKE Idegenrendészeti Tanszékének vezetője a menekült gyermekek hazai helyzetét ismertette röviden. Tisztázta a terminológiát (menekült, menedékes, menedékkérő, első menedék országa). Hautzinger elmondta, hazánkban mintegy 21.500 ukrán menedékes gyermek tartózkodik. Szépirodalmi háttérolvasmányként pedig Saroo Brierley és Larry Buttrose *Oroszlán* című könyvét, valamint Dave Eggers *Az elveszett fiú* című könyvét ajánlotta. Az előadóhoz kérdést is lehetett feltenni.

Rövid kávészünet után következett a minden bizonnyal tolmácsok és a rendőrök körében is legnagyobb érdeklődésre számot tartó, módszertani fókuszú, de gyakorlati megközelítésről tanúskodó előadás Balogh Katalintól, a Leuveni Katolikus Egyetem (K.U. Leuven) professzorától és Danny Sluyts nyugalmazott belga rendőr-nyomozótól, *Kiskorúak meghallgatása – Nemzetközi jógyakorlatok* címmel. Az előadás témája: A szexuális zaklatás és erőszak kiskorú áldozatainak meghallgatása, azaz Hogyan tudjuk megszólítani a gyermeket? Igazságszolgáltatási helyzetben ugyanis kifejezetten nehéz egy gyermeket meghallgatni. A NICHD protokoll alapján kifejlesztett, széles körben alkalmazott meghallgatási technikával elkerülhető a gyermek újbóli viktimizálódása, amely a gyermekbarát igazságszolgáltatás alapvetése. Sluyts évtizedeken keresztül kiskorúak ki- és meghallgatásával foglalkozott, először az elkövetőkkel, majd az áldozatokkal. Arra a következtetésre jutott, hogy a gyermekek szeretik, ha kiskorú meghallgatásának vannak keretei és ha az „meg van szerkesztve”. Ennek megfelelően az általuk alkalmazott meghallgatási módszer kötött forgatókönyv szerint zajlik, melyet részletekbe menően mutatott be, kitért mind a helyiségekre (fogadótér, rendező/irányító szoba, meghallgató), a folyamatokra (ülérend, jelenlévők, technika, időtartam, a gyermek intellektuális szintjének felmérése), mind a forgatókönyvre (tematikus felépítés, fázisok, lépések, epizodikus emlékezet előhívása, a gyermek mondandójának szegmentálása). A technikát példákkal, konkrét mondatokkal illusztrálta. Fontos, hogy ne legyen sok kérdés, minél kevesebb zárt kérdés legyen, kiemelten fontos a bizalmi kapcsolat felépítése, a kiskorú szóhasználatának átvétele, a mosoly, a non-verbális és verbális biztatás a beszédre. Nem szabad szuggesztívnek lenni, a befogadó igényeire kell a helyzetet alkalmazni, szükség szerint a mondandót át kell fogalmazni. Tolmácsszemmel a legfontosabb gondolat az volt, hogy a tolmácsolási helyzet előtt a tolmácsot nem csak a gyermek mentális-pszichés állapotával kapcsolatban briefelik (megelőző felvilágosítás), hanem tisztában kell lennie a rendőr által alkalmazott technika működésével is, mivel például nem szabad udvarias (eldöntendő) kérdéssé alakítani a rendőr beszédre biztató mondatát.

A KU Leuven tolmácshallgatói a jogi tolmácsképzés keretében 3x3 óra elmélet és szerepjáték óra alatt sajátítják el a szükséges ismereteket, a meghallgatás stratégiáit (csend szerepe és kezelése). Balogh előadása a tolmácsolásra és a tolmácsra fókuszált, kitért arra, hogy hogyan változik meg a dinamika akkor, ha bejön egy harmadik személy, a tolmács. A tolmácsot a rendőr mutatja be, amit a tolmács a gyermeknek letolmácsol, az ő feladata a tolmács felé a bizalmat kialakítani. A tolmácsnak ez a szituáció érzelmileg és mentálisan is kihívás, a gyermek benne bízik, rá néz. Az ilyen típusú meghallgatások során a tolmács szerepe nagyon fontos a kulturális különbségek miatt is, és mert pl. konszekutív tolmácsolásban nehéz a verbális és non-verbális elemek összekapcsolása, pl. hogy mely szavak kiejtésekor kezdett el a gyermek sírni/mosolyogni. Balogh a belga etikai kódex elemei mellett elmondta, hogy a gyerekek nem mindig tudják az egyes szám első személyű tolmácsolást értelmezni, továbbá szerinte a tolmácsnak nem feladata a terminológiát egyszerűsíteni. Előadásának lezárásaként hangsúlyozta az interprofesszionális együttműködést, a tolmácsok, rendőrök, pszichológusok közös munkáját, hiszen ezáltal a kiskorúak jogait és érdekeit együtt szolgálják.

A következő előadások a gyermekek egyes, különösen sérülékeny csoportjaira fókuszáltak. Az ötödik előadásban Nagyné Kiss Anna jelnyelvi oktató *A jelnyelvi tolmácsolás* címmel először a hallássérültek kategóriáit (siket, enyhén vagy súlyosan nagyothalló, implantátumos) és az egyes csoportokba tartozók jellegzetességeit ismertette (tud-e szájról olvasni, ismeri-e a jelnyelvet, tud-e érthetően beszélni). Magyarországon mintegy 30.000 fő anyanyelve a jelnyelv. Első kérdés, hogy milyen a gyermek nyelvi kompetenciája, tud-e jellel kísért hangzó nyelven is kommunikálni. A siketek nagy része bimodális kétnyelvűnek tekinthető: a jelnyelvet és a hangzó nyelvet egyaránt használják. Többségük a jelnyelvet tartja elsődleges nyelvének. A jelnyelven való kommunikációs képességüket nagymértékben befolyásolják szociális körülményeik: hogy a siket gyermek szülei hallók vagy hallássérültek. A nyelv elsajátítása szempontjából a hallássérültek gyerekei előnyben vannak, mivel a jelnyelvet egészen kiskoruktól kezdve el tudják sajátítani. A halló szülők gyerekei a legaktívabb tanulási korukban általában nem tudják a hangzó nyelvet elsajátítani, mivel csak a jelnyelv elsajátítására lennének képesek, de általában nem jutnak időben a szükséges információkhoz, így hátrányt szenvednek. Sok hallássérült nyelvi kompetenciája alacsony (pl. nem érti a szót, ha olvassa), aminek következménye, hogy nem érti a kérdést, nem tud jól kommunikálni. Az előadásból megtudhattuk: a jelnyelv nem csak manuális jelekből áll, a jelnyelvben a mimika egy nyelvi eszköz, pl. a fokozás mimikával történik, nagyon fontos az egyszerű megfogalmazás, a szemkontaktus tartása és a mimika. Megtudtuk, hogy eddig halló jelnyelvi tolmácsok dolgoztak, de idén tavasszal indul a siket jelnyelvi tolmácsképzés.

A hatodik előadásban Mede Perla (ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar) *Értelmileg akadályozottak, tanulásban akadályozottak jellemzői* címmel a gyermekek speciális csoportjainak sajátosságairól beszélt. A legújabb DSM (Di-

agnostic and Statistical Manual)¹ erre a csoportra az intellektuális képességszavarral élő kifejezést használja. Az intellektus mellett a kognitív és a nyelvi készségek is érintettek. Nagyon nehezített a megértés. Mivel nem birtokolják a nyelvet, korlátozott nyelvi készségekkel rendelkeznek (szűk szókincs), sokszor echolálnak, ezért fontos, hogy ne kérdezzünk összetett kérdéseket, ne használjunk szinonimákat vagy tagadó szerkezeteket. A lényegre törő megfogalmazás a célszerű, melyhez használjuk a gyermek szavait. Előfordul például, hogy a gyermek kedvében szeretne járni a kérdezőnek és mond valamit, ami nem felel meg a valóságnak. Sok szünetre van szükségük, mivel csak 5-10 percig tudnak figyelni. Sérült az időbeli tájékozódás, a pénz fogalma is. Használjunk időmérő eszközt, hogy a gyermek érzékelje az időt. Jellemző rájuk, hogy hiszékenyek, nem értik a következményeket, hogy mit írnak alá, rendkívül kiszolgáltatottak. Olyannyira, hogy számukra felnőtt korban is támogatott döntéshozatalra vagy gondnokságra van szükség.

Az ebéd alatt lehetőség nyílt az előadókval kötetlenebbül beszélgetni. A délután folyamán két, körülbelül 40 perces időszáiban három párhuzamosan futó workshop került megrendezésre, melyekből előre lehetett választani. A workshopok keretében konkrét kérdések megvitatására és reflektálásra is lehetőség nyílt. Minden workshop szakemberek kooperációjában valósult meg. A Balogh-Sluyts előadó párossal a *Gyermekek meghallgatása* című délutáni workshop keretében lehetett ismét találkozni. A beszámoló írójának elsőként Soós és Lénárt előadó páros *A kommunikáció segítői – együttműködés a tolmáccsal* workshopon volt alkalma részt venni, másodikként pedig a rendkívül népszerű *Tapasztalatok, esetek a meghallgató és terápiás központ munkájából* című workshopokon, melyet Nagygyőr Csilla (r. alezredes, ORFK) vezetett az OGYSZ munkatársainak részvételével.

A kommunikáció segítői – együttműködés a tolmáccsal című workshop célja volt a résztvevők megismertetése a tolmács szemszögével és a tolmácsolási munkával. A konferencia résztvevőinek összetételét tükröző érdeklődők (bíró, rendőr, egyetemi hallgató, oktató és tolmács) rövid bemutatkozás után játékos feladatokon keresztül ismerték meg a tolmácsolást, a tolmácsolási folyamatokat. Elsőként fülbesúgós tolmácsolással kellett továbbadni egy bővített mondatot, majd a tolmács részére előzetesen rendelkezésre álló információ fontosságát hangsúlyozandó csupán hallás után, illetve (iratbetekintést szimulálva) az írott információ megismerése után is ki lehetett próbálni a tolmács szerepet. A különbség hallható volt. A harmadik feladatban a jegyzetelés(technika) fontosságára hívták fel a figyelmet. A workshopon azonban nemcsak a tolmáccsal bővített kommunikációs helyzetekkel kapcsolatban volt lehetőség tapasztalatot szerezni, illetve megosztani a tapasztalatokat, alkalom nyílt röviden megvitatni konkrét, gyermekeknek tolmácsolási helyzeteket is. A rövid szakmai eszmecsere nemcsak elősegítette a nem tolmács résztvevőknek a technikák megismerését, és ezáltal a tolmácsolási nehézségek megértését, hanem a jövőbeni minőségi együttműködés feltételeinek hatékonyabb

¹ az Amerikai Pszichiátriai Társaság által kiadott nemzetközi klasszifikációs rendszer, a mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyve

megvalósítására, a biztosított feltételek magasabb szinten történő újragondolására is ösztönözte a workshop résztvevőit.

A *Tapasztalatok, esetek a meghallgató és terápiás központ munkájából* című workshop célja a meghallgató és terápiás központban szerzett tapasztalatok megosztása volt. Az ország távoli vármegyéiből és a fővárosból érkező OGYSZ-es szakemberek elmondták, hogyan működnek együtt a rendőrökkel: teamban dolgoznak, és legtöbbször a belga módszert követik. A gyermeket szociális munkás szakemberek fogadják. A gyermek a rendőrrel az OGYSZ szaktanácsadó munkatársa segítségével kommunikál (különleges bánásmód). Hogy minimalizálják a retraumatizációt, a meghallgatásról felvétel készül. A szaktanácsadó „tolmács a rendőr és a gyermek között”. Jelenleg országszerte 22 szaktanácsadó (segítőként részt vevő pszichológus terapeuta) van, akik 2023-ban 102, 2024-ben 334 meghallgatásban vettek részt. Siker, ha a gyermek beszél. Előfordul, hogy a gyermek nincs szocializálódva a beszédre vagy éppen szájába adták a mondatokat. A workshopon elhangzott, hogy a verbális technikát 10-12 évtől lehet alkalmazni. Munkájuk során a legfiatalabb meghallgatott gyermek 2,5 éves volt. A módszer sikerét abban is lehet látni, hogy a gyermek megnyílik a meghallgató helyiségben. Előfordul olyan is, hogy a gyermek nem tudja kimondani, de le tudja írni a mondandót.

A rendezvényt egy hét résztvevős pódiumbeszélgetés zárta a szakemberek képzéséről, melyen Hegedűs Judit (NKE) moderált. A beszélgetés résztvevői gyermekjogi, gyermekjóléti szakértők, oktatók, gyermekjogi nagykövetek voltak, továbbá a beszélgetésben részt vett egy egyetemi hallgató, valamint egy rendőr alezredes is. A szakemberek képzéséről és a képzésre mutató igényekkel kapcsolatban feltett kérdésekre első körben Rácz Dominika (Hintalovon Alapítvány), Fekete Márta (NKE), Rácz Andrea (ELTE TáTK) és Nagygyőr Csilla (ORFK) válaszolt. A válaszból kiderült, hogy mennyire fontos a szakemberek oktatása. Az NKE-n nincs olyan rendszerszintű, átfogó gyermekjogi képzés, amely a gyermekek szükségletét is tanítaná. Nagygyőr elmondta, hogy a rendőrség nyitott a gyermekvédelem felé: bár a rendőrök e téren a legkevesbé képzettek, mégis úttörő szerepet vállaltak, mert képzés során sajátították el, hogyan kell a gyermekhez beszélni. Sikerült azt a szokásjogot áttörniük, mely nem az elkövetőre, hanem az áldozatra koncentrált. A pódiumbeszélgetésből kiderült, hogy az együttműködés terén is van hová fejlődni, mivel az ember soha nem lehet elég felkészült, szükséges a holisztikus látásmód elsajátítása. A szakemberek hajlandóak is tanulni. Képzésük nem csak jogi területen jelentkező feladat, jelenleg is különböző egyetemeken valósul meg. A gyermekvédelmi rendszerben dolgozó kiégett szakemberek az alapképzésben nem szereplő ismereteket később, a szakterületükről az egyetemre visszatérve szakirányú továbbképzésben próbálják megszerezni, melynek során innovatív módszereket keresnek.

Összefoglalva a konferencia rámutatott arra, hogy a szakterületek együttműködésére szükség van, hogyan tudnak az oktatók és a gyakorló szakemberek együttesen hozzájárulni ahhoz, hogy mind a gyerekeknek, mind a szakembereknek jobb legyen, hogy a jó gyerekképviselőt megvalósulhasson, és ezáltal a társadalom is jobban működjön.